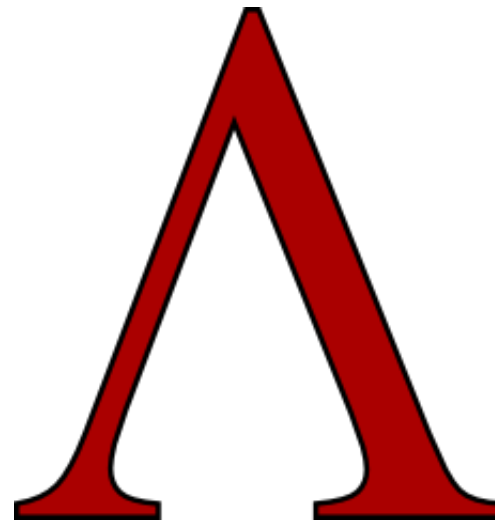
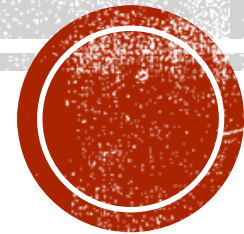

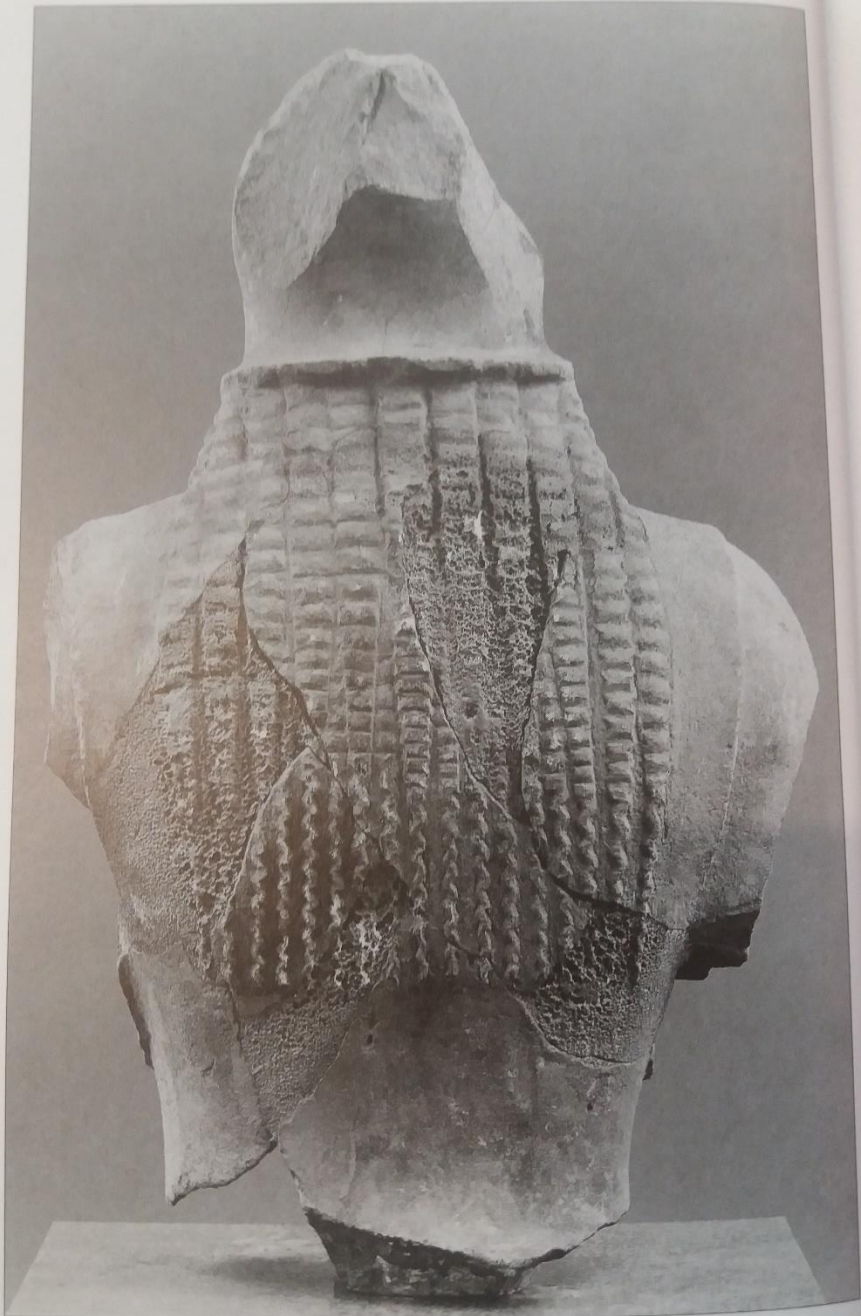
SPARTSKÉ VOJENSTVÍ

Starověká Sparta
přednáška 3

ónského
,
. Mezi
partou
ré
u invazi

u Berlin,
besitz)

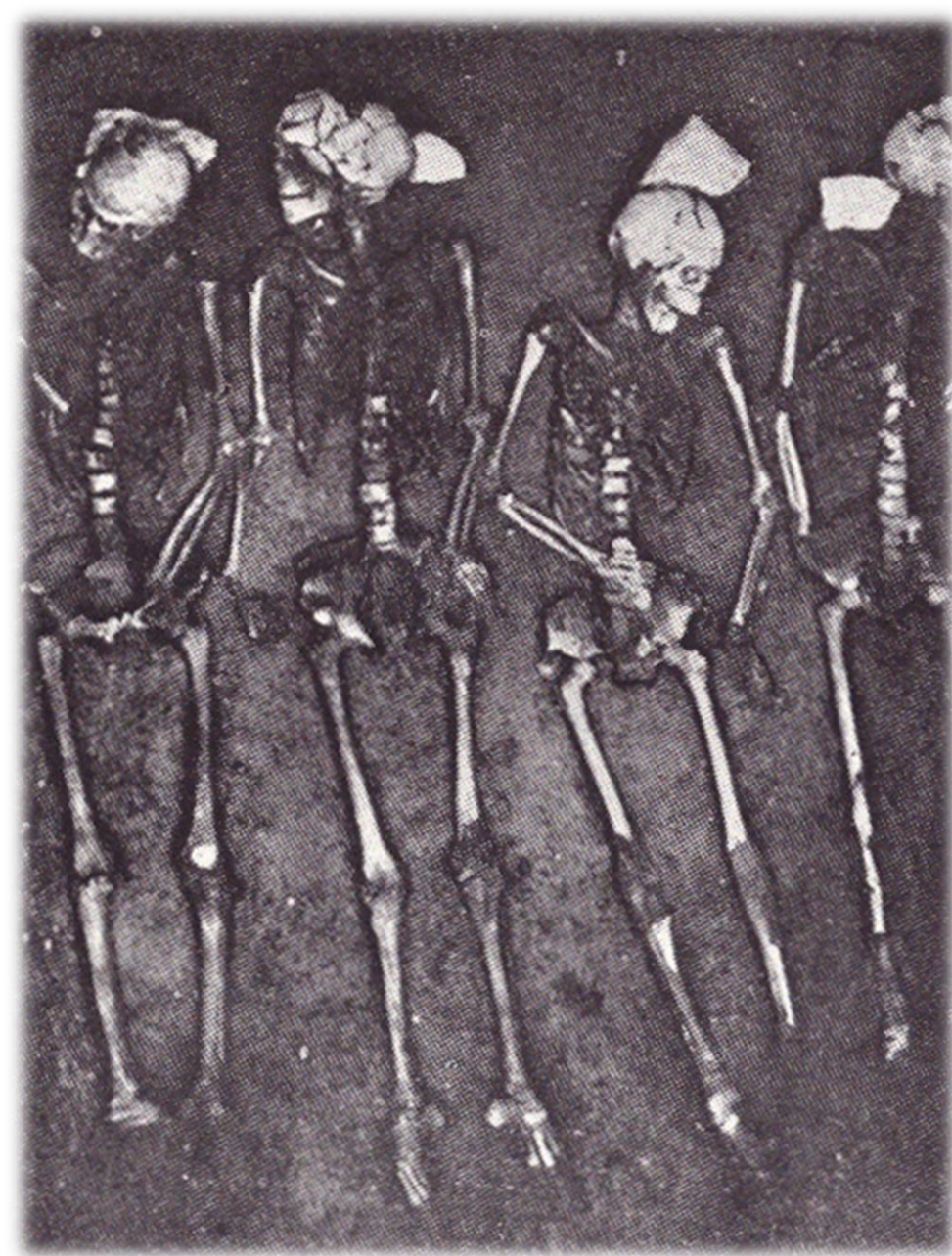
VLEVO TŘI
bronzovou
válečníka ;
př. n. l. Ter
je obtočen
Všimněte
upravený
(Wadsworth
Hartford,

ní horko i chlad. Většinu času chodil nahý. Žil v ubikacích, spal společně s ostatními členy své družiny na holém rákosí, vlastnoručně natrha

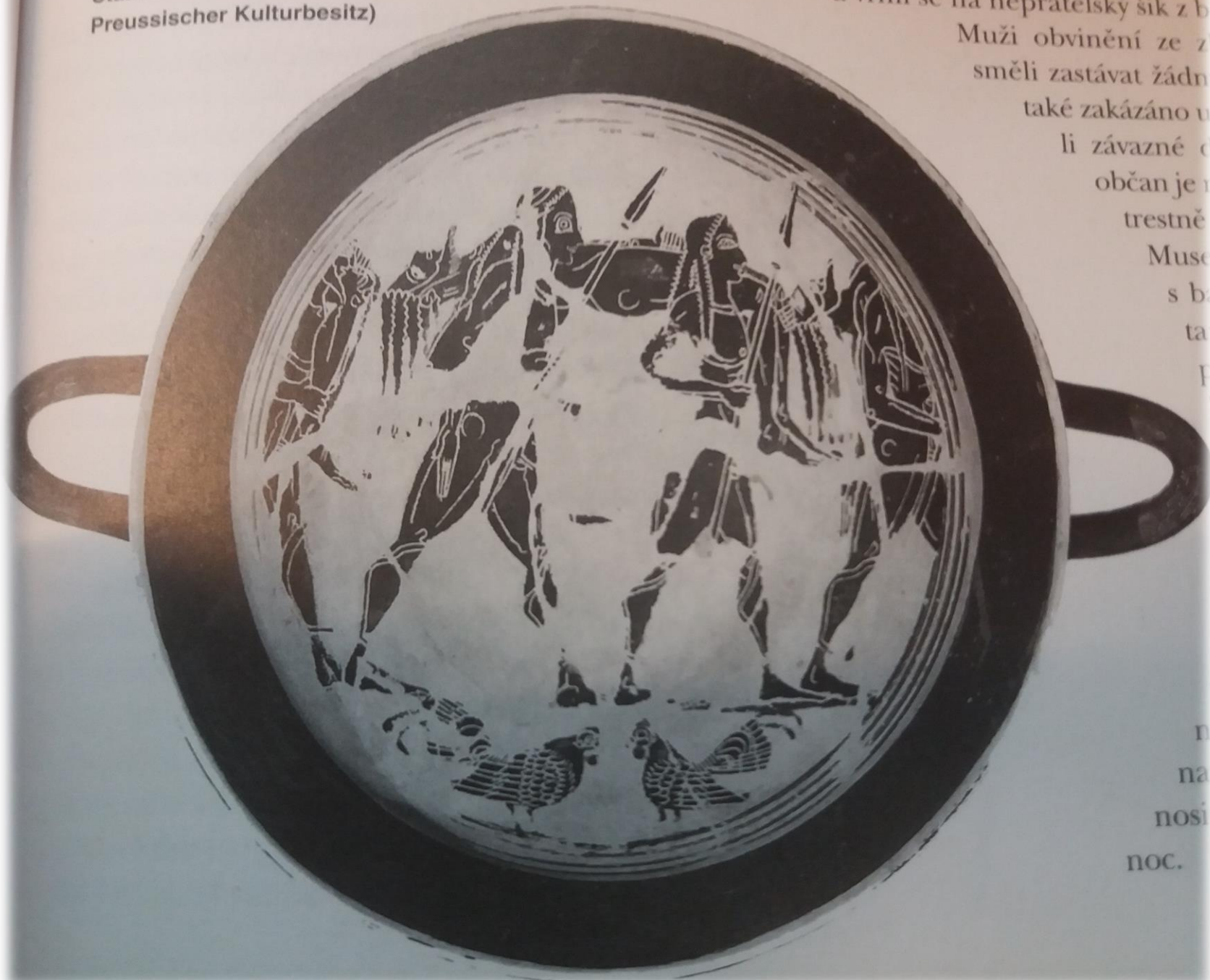
POJETÍ VOJENSTVÍ

- Více než profesionálové
- Tělesná konstituce
 - Kerameikos (180 x 163 cm)
- Dlouhé vlasy (hrozivější-krásnější), zákon
- Vousy dlouhé, knír stříhán
- „*Se štítem, nebo na štítě*“
- Důležitá ctnost:
 - *andreia*
 - *timé*
 - *atimia*
- Silná morálka
- Výrazný pocit vlastenectví
 - Až na hranici se šovinismem
- Časté vítězství i jen zazpíváním bojové písně či přítomností na bojišti

Staatliche Museen zu Berlin,
Preussischer Kulturbesitz)

...svoji bojovo
a vrhli se na nepřátelský šik z b
Muži obvinění ze z
směli zastávat žádn
také zakázáno u
li závazné d
občan je n
trestně
Muse
s ba
ta
P

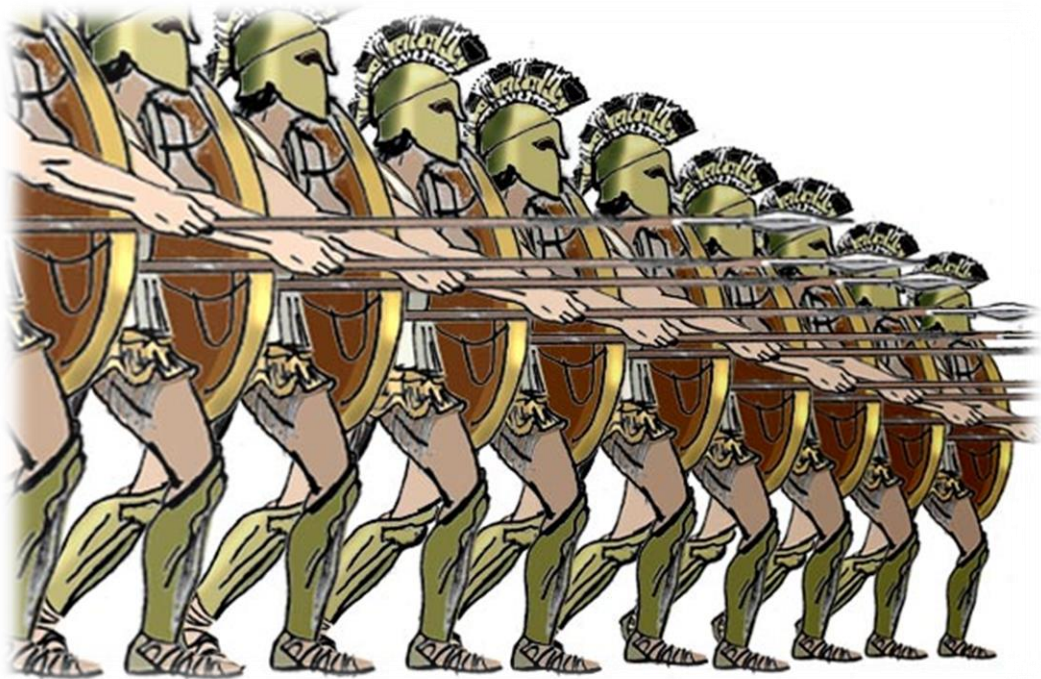
n
na
nosi
noc.

ANDREIA (Ἀνδρεία)

- *ἀνδρεία, ἀνδρηίη*; odvozeno z pojmu *ἀνδρός*, muž
- statečnost, udatnost, mužná síla
- projevuje se ve stavech smělosti (*tharros*) a strachu (*φόβος*)
- „Kdo se z rozvahy pro ušlechtilé (*dia to kalon*) pouští do nebezpečí a je přitom neohromený (*afobos*), ten teprve je statečný a toho se týká statečnost“ (Aristotelés).
- Sokrates se domníval, že statečnost je přirozeně u každého jiná avšak učením a cvičením lze zvětšit
 - jako je od přírody tělo jednoho silnější než tělo druhého, je duše jednoho od přírody odolnější než duše druhého
- podle Aristotela je statečnost „*středností co do bázně a smělosti*“
 - bázeň je očekáváním zla a něčeho zlého (nemoc, hanba, smrt, opuštění, chudoba, porážka, ...), kdo v ní překračuje míru, je zbabělý
- „*Be brave, fear not the number of the enemy. Stand straight in the front of rank with your shield before you and see your life as your enemy; the darkness of death should be as welcome as the light of the sun*“ (Tyrtaios).

TIMÉ

- **čest** x hanba (*aidos*)
 - snaha vyniknout
- antagonistické – marnivost, falešná skromnost
- x **hybris**, zpupnost – u Leukter podlehl **Pelopidés** (trest)
 - patří sem i postarání se o padlé v bitvě
 - v bitvě – **P křídlo**
- **dar** – vřazení pod sebe (viz ἄθλα ἐπί Πάτροκλωι)

ATIMIA (BEZECTNOST)

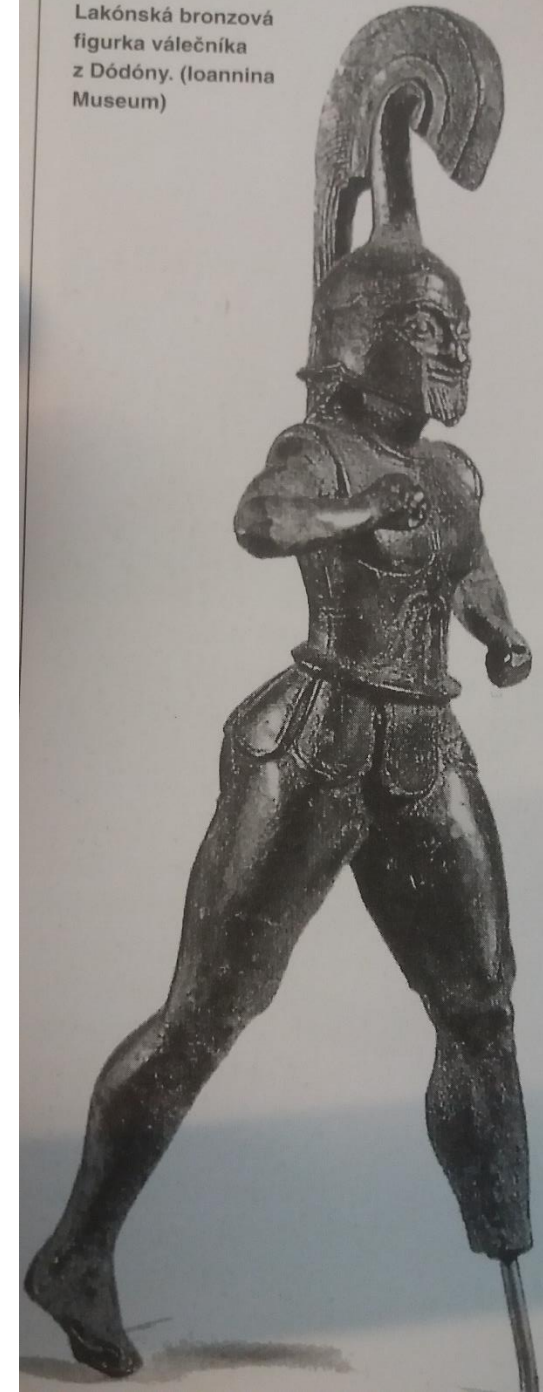
- největší opovržení, hanba, potupa
- nikdo s postiženým *at.* nepromluvil
- název zběh, třasořitka
- vous na jedné polovině tváře
- plášť s barevnými záplatami
- ztráta ženy a u dcer jejích manželů, žádný občan jim ani nesměl dát ženu za manželku
- uvolňování místa i mladším
- zmlácení od kohokoli
- ostuda pro ostatní sedět u stolu, zápasit, hrát míčové hry
- nesměli zastávat úřad a uzavírat závazné dohody
- časté sebevraždy

PROFESIONALISMUS

- **Plútarchos**, Ages. 26:
 - 370 BC – tažení proti Thébách – revolta spojenců
 - **Agésiláos**: „Podívejte se, lidé, o kolik vojáků posíláme my víc než vy!“
- Systém vdělávání, životní styl, ... vše org. s ohledem na vojenství a válku
- Sparta jako vojenský tabor (**Ísokratés** 6.81)
- **Aristotelés** (*Pol.* 2.6.22) – kritika:
 - Za války systém ok, ale v míru špatný

Lakónská bronzová
figurka válečníka
z Dódóny. (Ioannina
Museum)

DEMOGRAFIE

- nejstarší údaje
 - 10 000 mužů
- 480 př. Kr.
 - 8 000 mužů
- konec 5. století př. Kr.
 - Dle organizace vojska – 2 560 mužů
 - Zemětřesení, 3. MV
- 4. století př. Kr.
 - počátek: 4056 mužů (doplněno perioiky)
 - jen 800 rodin – roku **371** asi pouze 1500 – 2000 *hoplítů*
- spartský průměr 1-2 děti/ rodina
- zákony zvýhodňující otce více synů
 - otec tří synů zproštěn válečné služby
 - otec čtyř a více synů všech občanských povinností
- co do počtu obyvatel Sparta jeden z nejmenších městským státům v Řecku

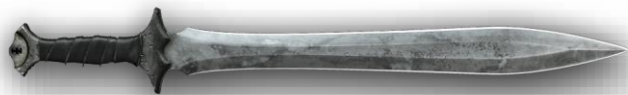
VÝSTROJ A VÝZBROJ

- Od ostatních Ř. se moc nelišila, rozdíl:
 - Červená tunika
 - Lambda na štítech
 - Krátké meče (*xifos*)

HOPLÍTÉS

- Od *hoplon*
 - Zbraň, muž ve zbraní, štít
- Cena zbroje 30 drachem = měsíční výdělek řemeslníka
- Dědění zbroje

SPARTSKÝ PLÁŠŤ

- Rudá barva:
 - „nejrychleji zazáří a nejpomaleji se špiní“
 - vzbuzoval hrůzu u nezkušených protivníků
 - ukrytí zranění
 - nejméně shodný s ženským šatem
 - Barva války
 - Vliv na ostatní Řecko
 - Rudá barva takto rozšířená, ale drahá
 - Zpočátku asi dobrovolná, později jednotná barba pro spartské vojsko
 - Viz 4. stol. BC – Agésiláos
- Sp. s rudým pláštěm i pohřbívání
- Xenofón:
 - Do boje si bral svůj nejlepší oděv ---
 - pokud mu bohové dopřáli vítězství, bylo dobré mít na sobě nejlepší šaty
 - pokud mu bohové dopřáli vítězství, bylo vhodné přijmout svůj osud dobře oděný
- 2 typy:
 - **himation** – delší, ovinutý kolem těla, hl. arch. doba, na holé tělo ...
 - Sp. používali jen tento typ! (ne pro boj) a nazývali jej **tribón**
 - dlouhý a tenký, nazýván *faulos* = ubohý, 1 na rok (výcvik mládeže v zimě) ---- vliv na příznivce Sp., Sókratés
 - **chlamys** – přehozen přes L rameno a sepnut sponou na P ramenu, hl. klas. doba, přes tuniku, volnější, vhodný pro lov i cestování

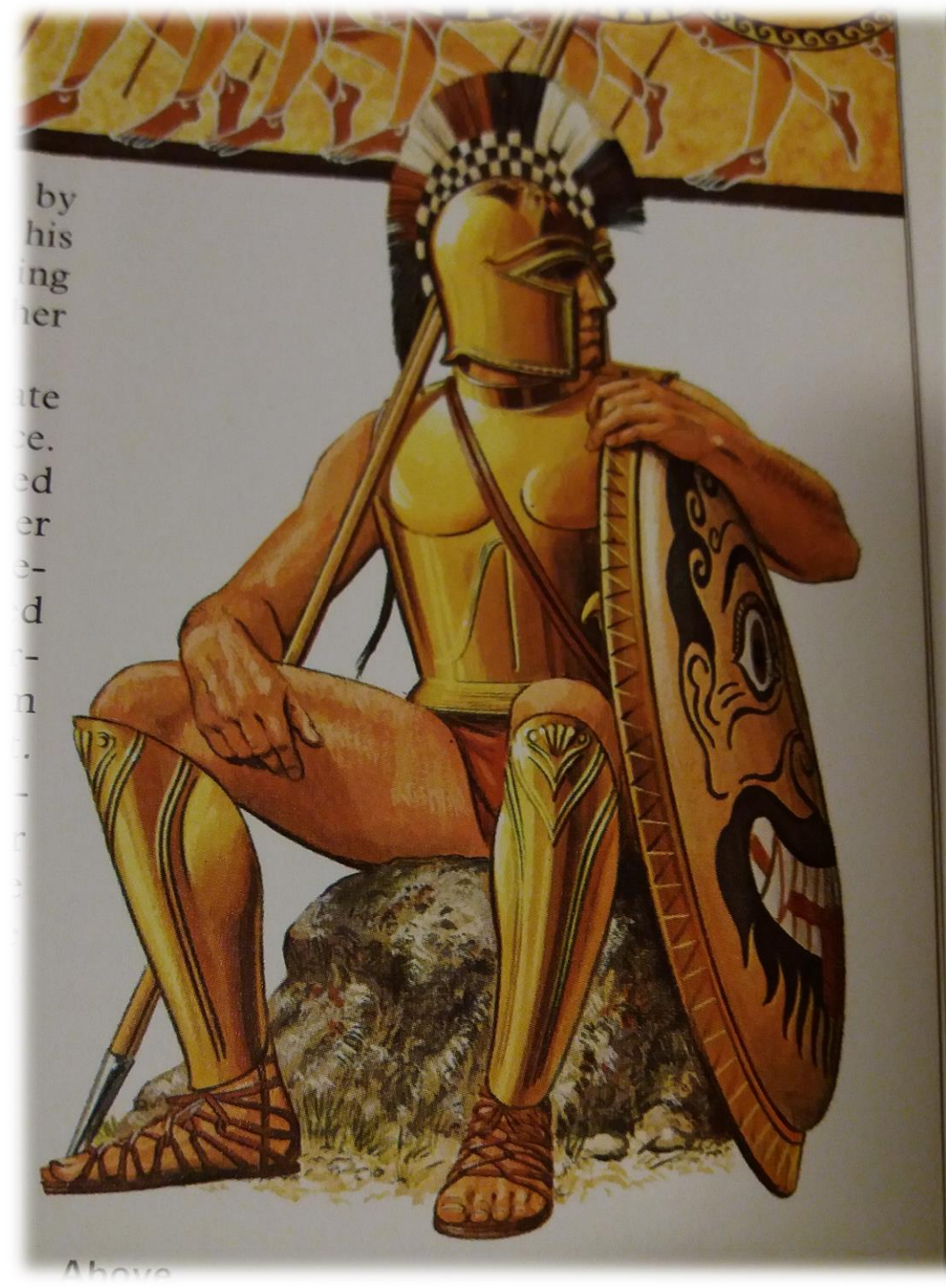
TUNIKA

- Chitón
- Vlna či len
- 5. stol. BC – typ tuniky *exómis*
 - uvolněná P paže
 - P rukáv možné spustit rozepnutí švu
- Vliv na ty, kdo napodobovali Spartu v jejich životním stylu
- Použív. hl od 5. stol. BC s upuštěním od pancíře

OBUV

- bosky
 - ne moc k lovu
 - v létě často i vojsko
 - čl. *krypteie* i v zimě
- sandále
 - plstěná podrážka (*píloi*) k noze připevněná řemínky
 - sp. – s 1 podrážkou (*haplai*)
 - otevřená špička a jazyk nahoře
 - červené, ne rudé

Above

HŘEBEN

- Důležitost
- Česali si vlasy.... Thermopyly
- Klearchos ze Sparty

SPARTSKÝ *BAKTÉRION*

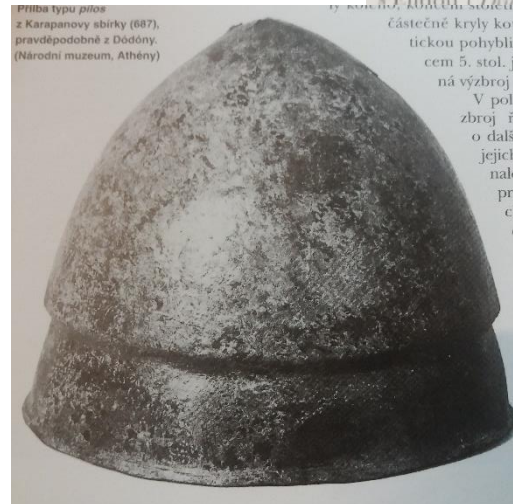

- jasan či dřín
- tvar T
- délka 1,4 m
- prům. 4-5 cm
- vojevůdci, poslové, *harmostai*
- vliv na filosofy

ZBROJ – PŘILBA

Přilba typu *piros* z Karapanovy sbírky (687), pravděpodobně z Dódóny. (Národní muzeum, Athény)

by s... 39, 1). Tyto dva lochy byly později povolány do zbra...
částečně kryly kotní...
tickou pohyblivo...
cem 5. stol. jak...
ná výbroj od...
V polov...
zbroj řec...
o další j...
jejich r...
nalo s...
prav...
chr...
ch...
tů...
i

■ Bronzová přilba, *kranos*

■ Korintský typ

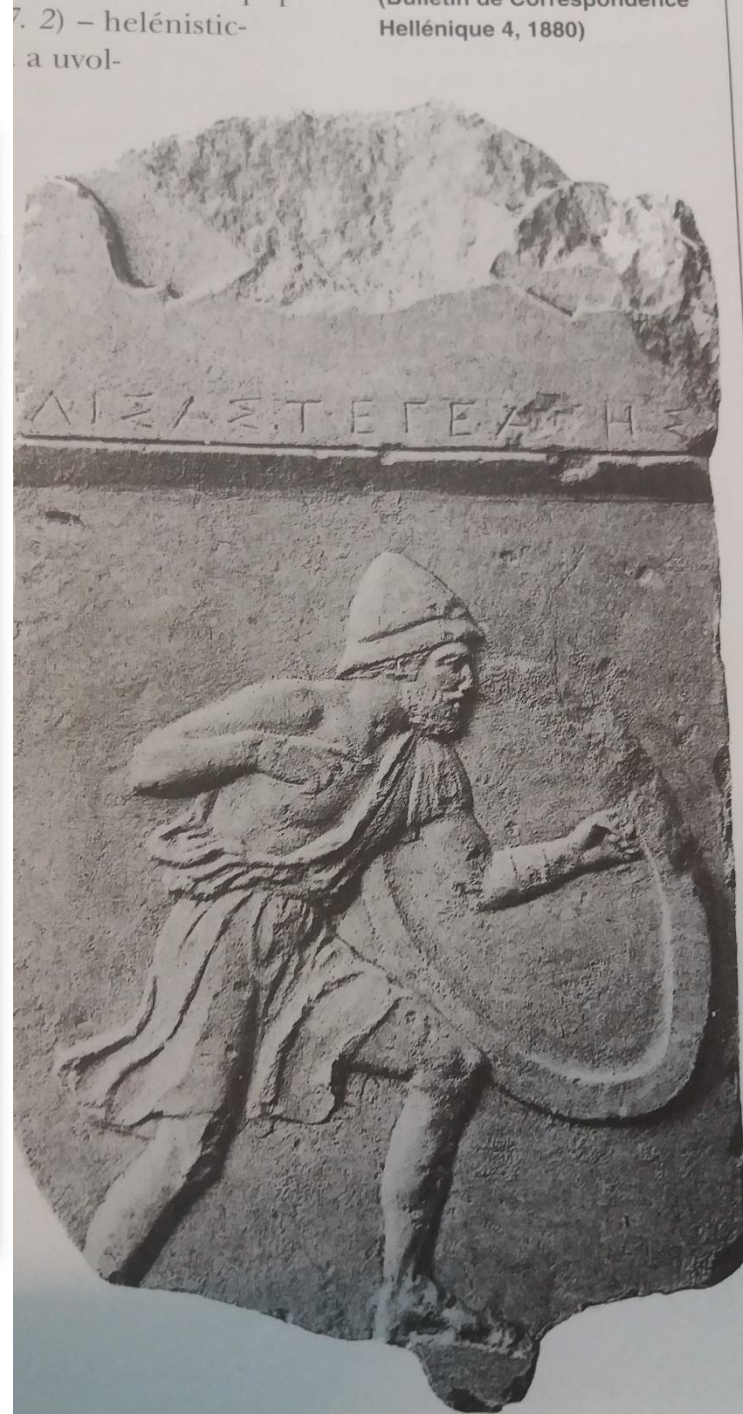
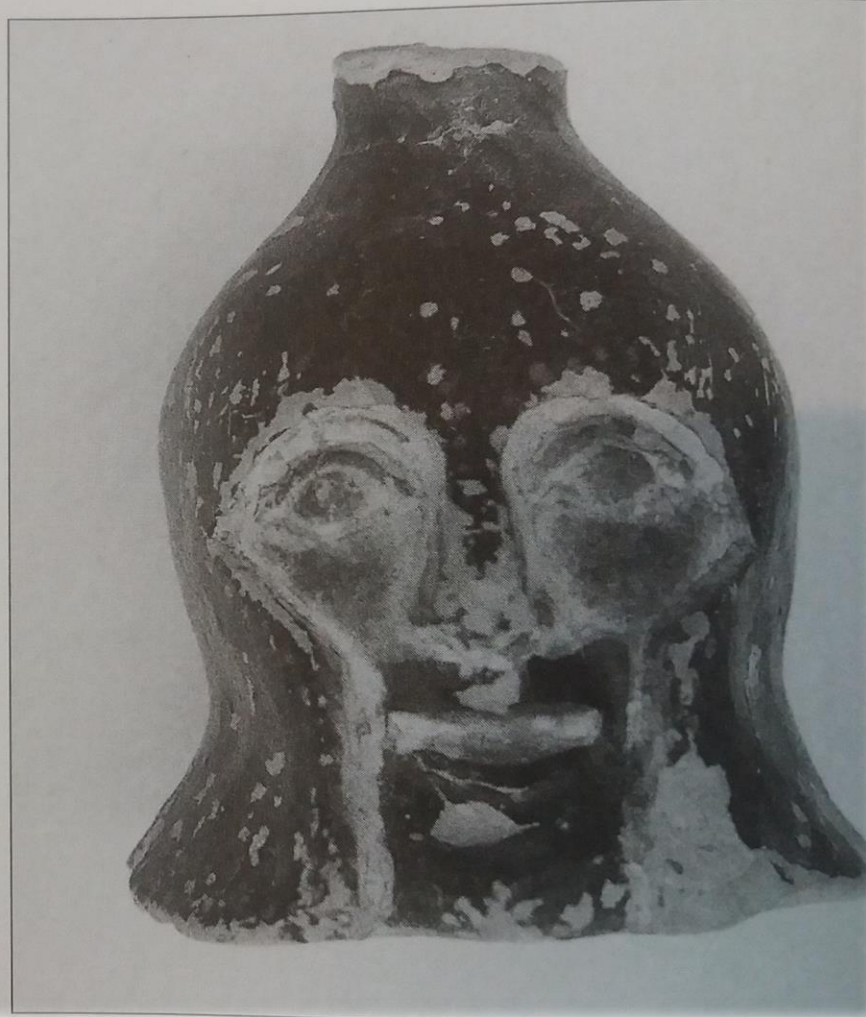
- asi od 8. st. BC
- z 1 kusu bronzu, krytí tváří
- Nevýhody – sluch, vidění (později rozšířené oční otvory)
- Hl. typ ve Spartě

■ Typ *piros*

- Nahradil korintský typ
- Asi od 5. stol. BC v době odložení pancíře
- *Pílos* = plst'
- Později vyvinutý nový bronzový typ přilby
- Plstěné čapky nosili i pod přilbou
- Do konce klasické doby

■ Někdy hřebeny, **chocholy** z koňských žíní

- Fce. okrasná i obranná (ochr. před údery shora)

ZBROJ – HOLENICE, KYRYS

- Bronzové holenice
 - Ochrana holení i kolen
 - U lýtek otevřené
 - Návlek roztažením do stran (pružnost materiálu)
 - Vystýlka na okrajích
- Bronzový, kožený, žádný hrudní pancíř
- Kompozitní, svalový typ
- Často 2-dílný (prsa, záda)
- Asi 1 z 10
- Suknice (kratší)
 - Ochrana boků, slabin, genitálií
 - Složena z obdélníkových dílů (*pteruges*)

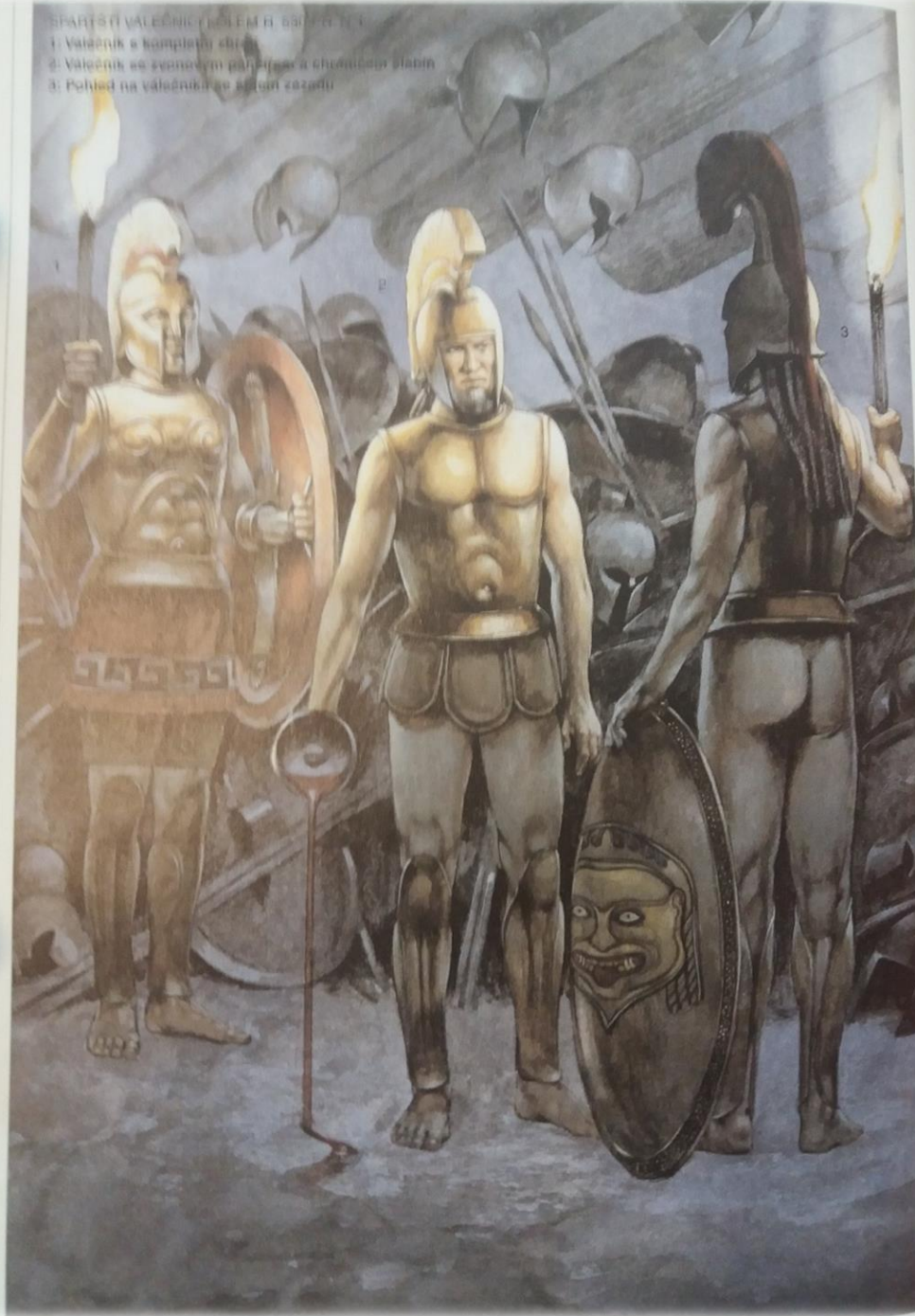
ZBROJ – HRUDNÍ ZBROJ

- Bronz
- Zvonový pancíř
- St. – svalstvo naznačeno rytím
- Od 5. stol. BC vytvarované svalstvo
- Kompozitní pancíř – Sp. nejspíš nepoužívali
- Zboj hoplíty asi 30 kg
 - Závisot na typu hrudního pancíře
- Od 450-425 BC do 360 BC – nepoužívání (vliv i na další Ř.)
 - Poté znovu díky nové taktice (Epameinóndás)

Miniaturní bronzový zvonový

DOPLŇKY

- Od pol. 6. st. několik doplňků
 - Horní a dolní chrániče P paže
 - Paže s útočnou zbraní
 - Chrániče stehen
 - Chrániče nártu, prstů nohy a kotníků
- Nůž, *xyélé*
 - *Xyó* = oškrabat, ořezat

ŠTÍT

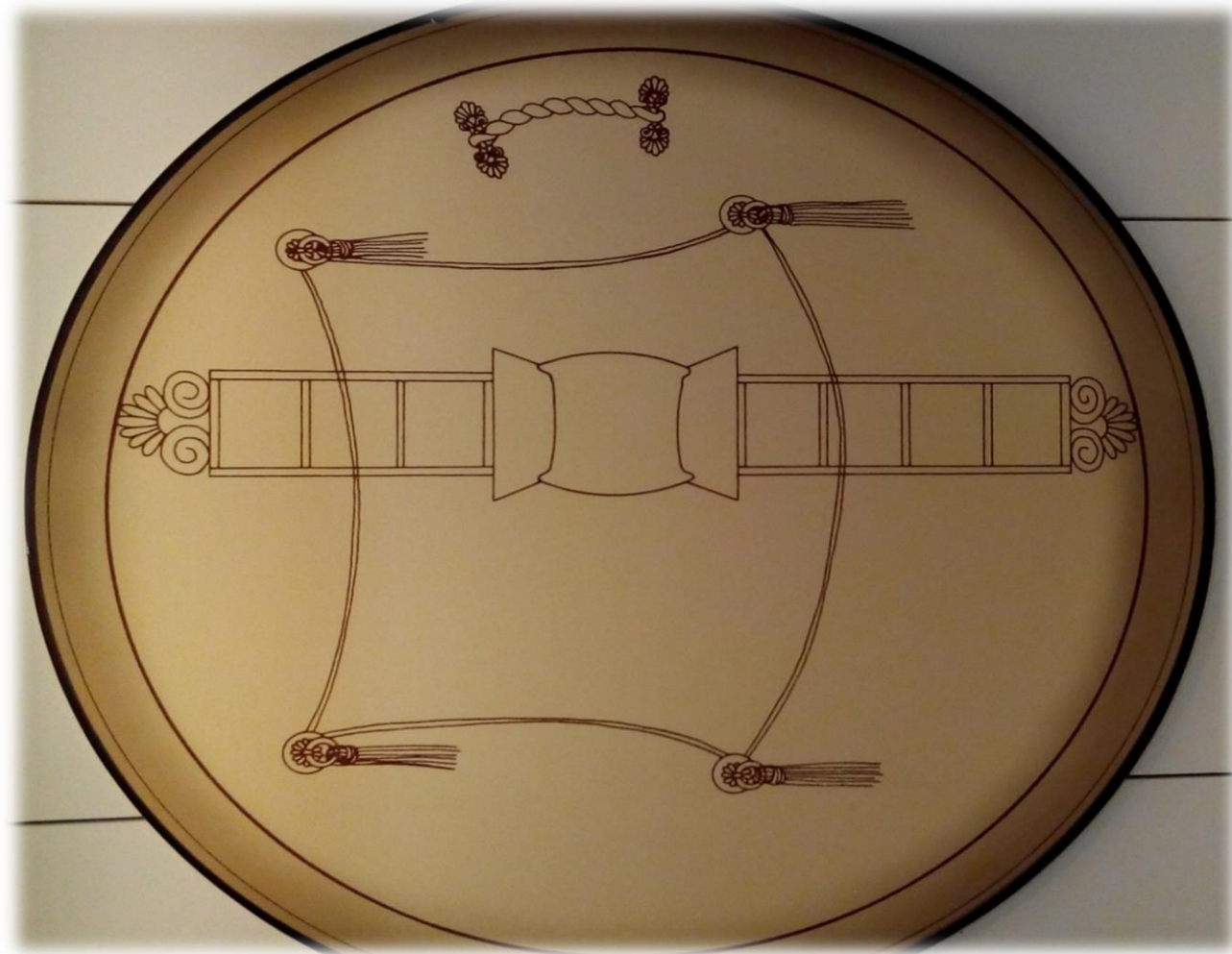
- *hoplon, aspis*
- Odhození ...
- Průměr kolem 1 m/ as. menší
- Hmotnost 9 kg/ as. 7 kg
- Pobronzovaný
 - i jen 0,5 mm + okraje (asi od 500 BC)
 - Profil více zakřivený tvar
 - či jen okraje samotné (asi do 500 BC)
- Vymalovaný
 - Lambda (před 412 BC), moucha

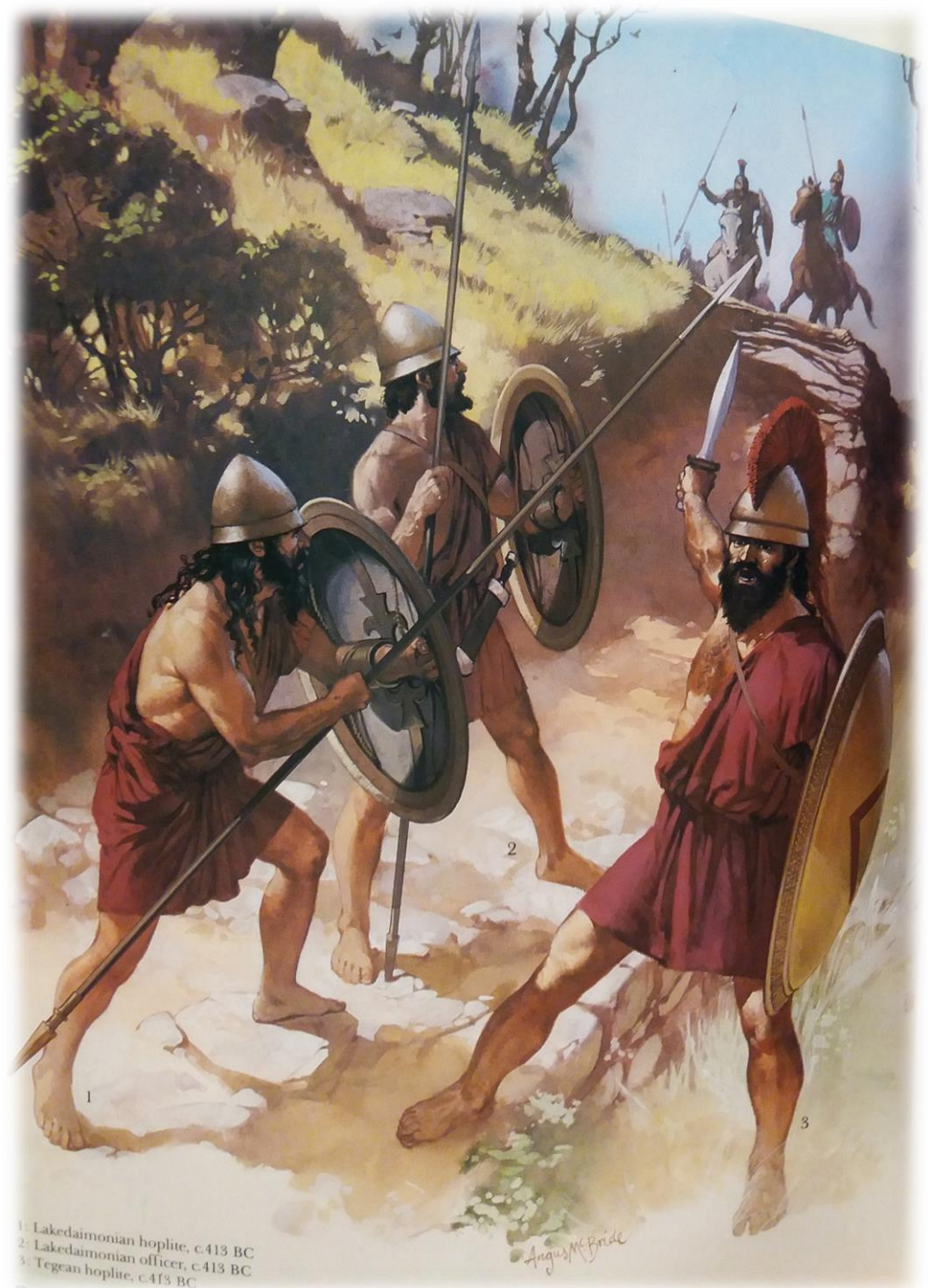
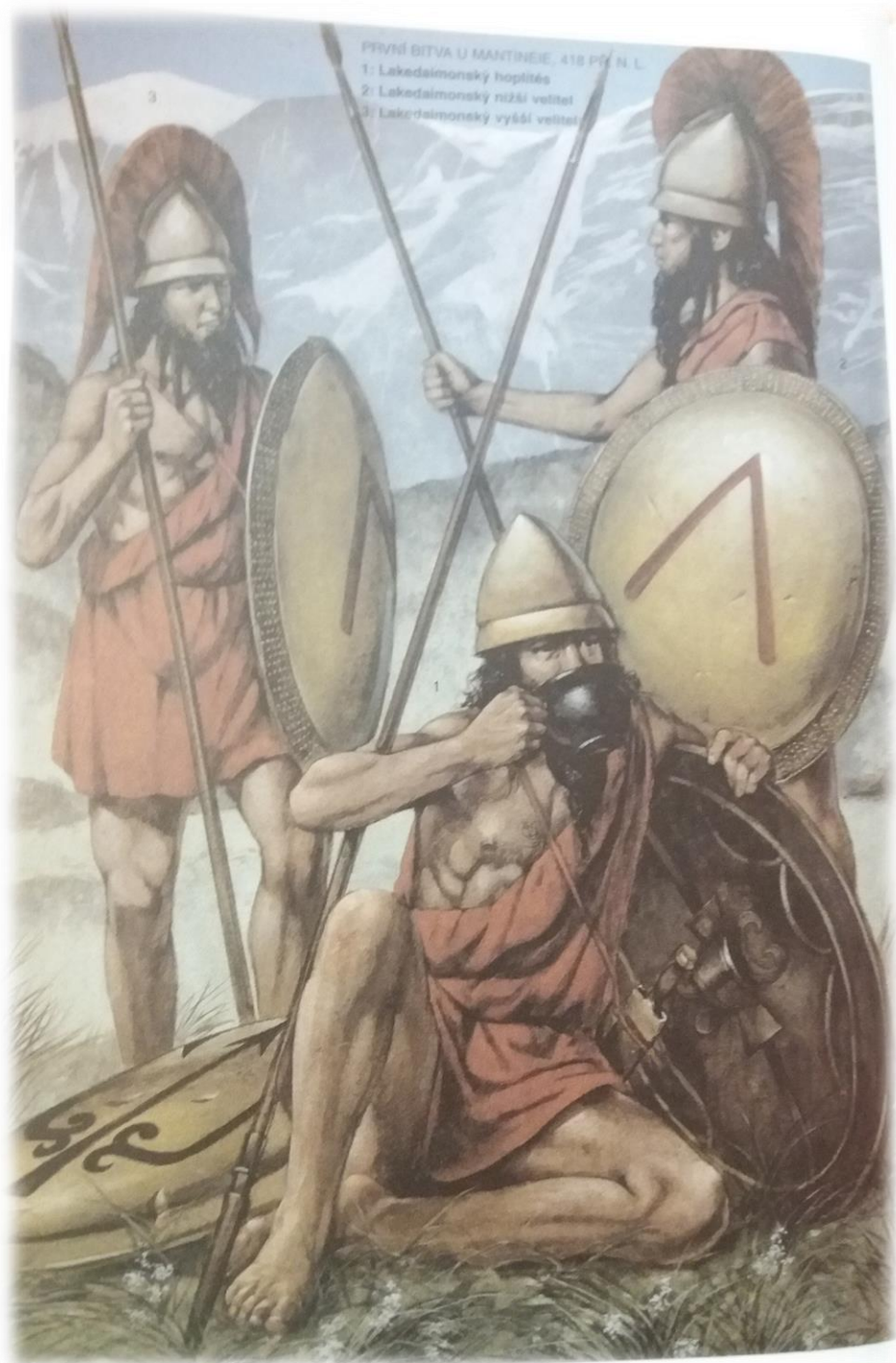

- **dvojitá rukojeť**

- 1. **porpax**: kožený/ kovový pás; prostrčení paže
 - Sp. jej doma sundavali ... heilóti
- 2. **antilabé**: kožená/ provazová smyčka; úchop

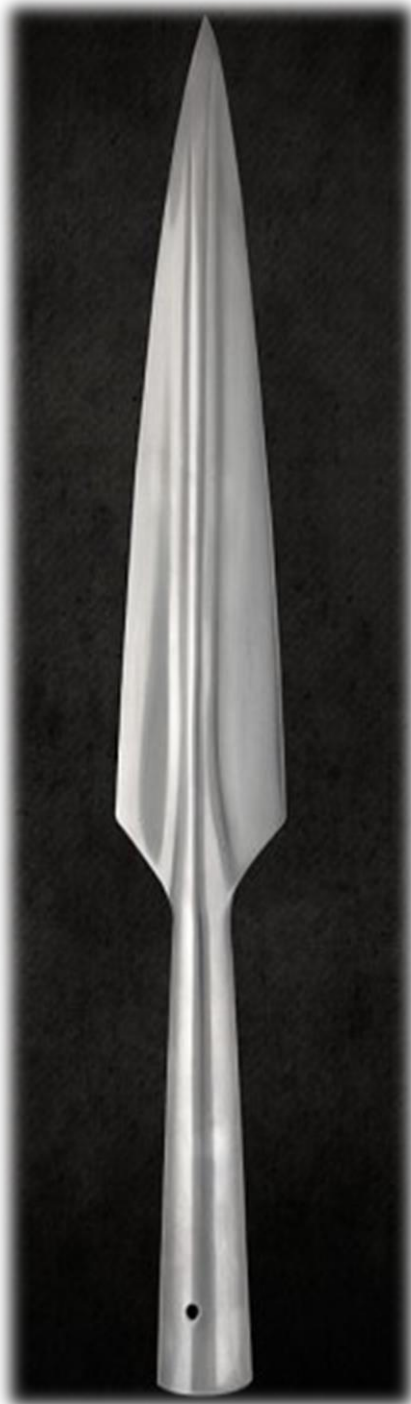

DORY

- hl. útočná zbraň hoplítů
- **dřevěná násada**
 - jasan
 - délka 2,2 m (190-250 cm)
 - průměr kol. 5 cm
- **přední hrot**
 - železný
 - délka asi 35 cm
 - tvar listu
 - šířka listu 4,5 cm
- **sauroter**
 - „zabiják ještěrek“
 - bronz
 - délka různá (př. 40 cm)

XIFOS

- krátký meč někdy se středním žebrem a oboustranným ostřím
- spartský jen 30 cm (x ostatní delší)
- do 5. st. BC klasický typ, poté zkracovaný
- vhodný v sevřené falanze

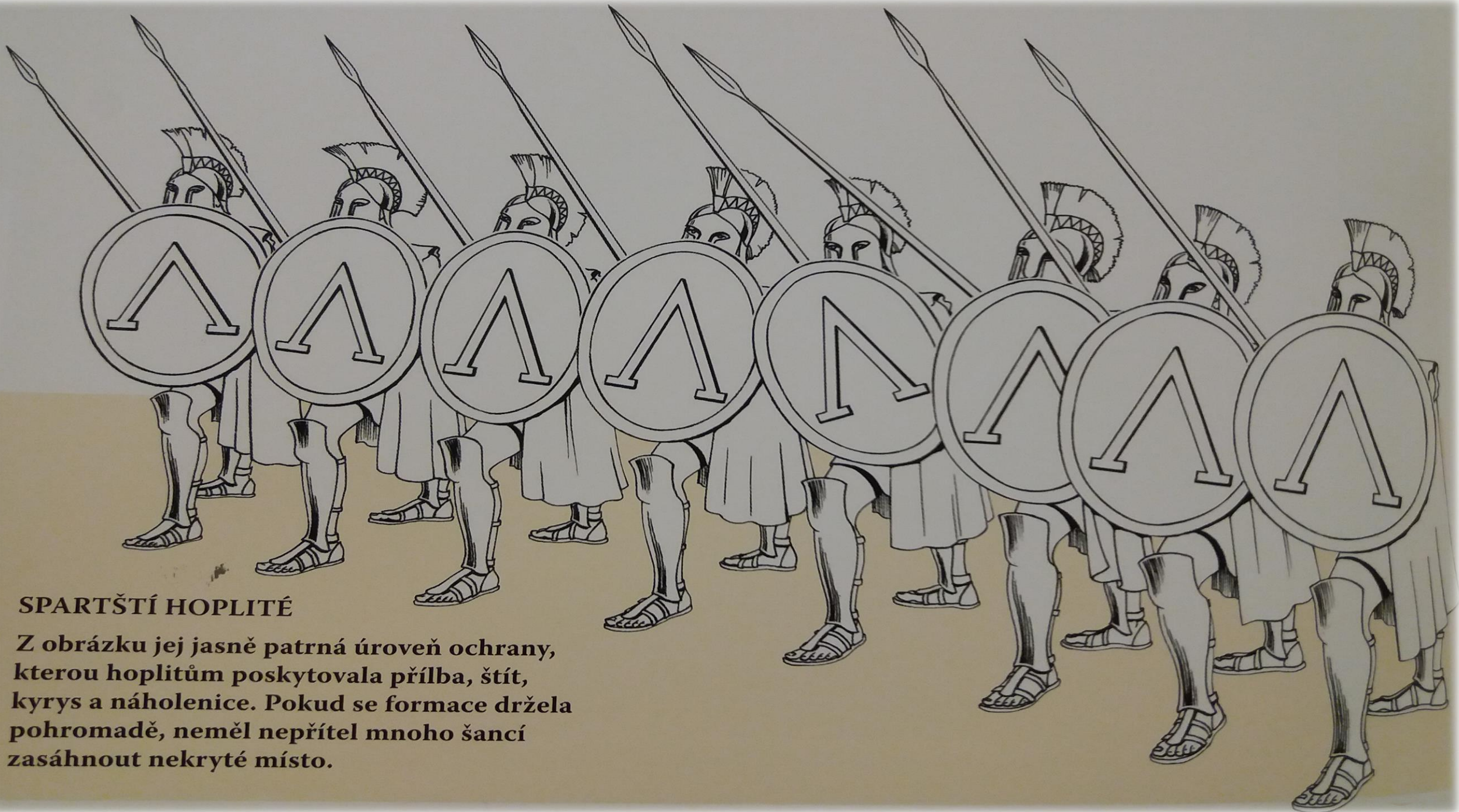
KOPIS

- = sekáček
- Zakřivená šavlovitá zbraň

BOJOVÁ TECHNIKA – *FALANX*

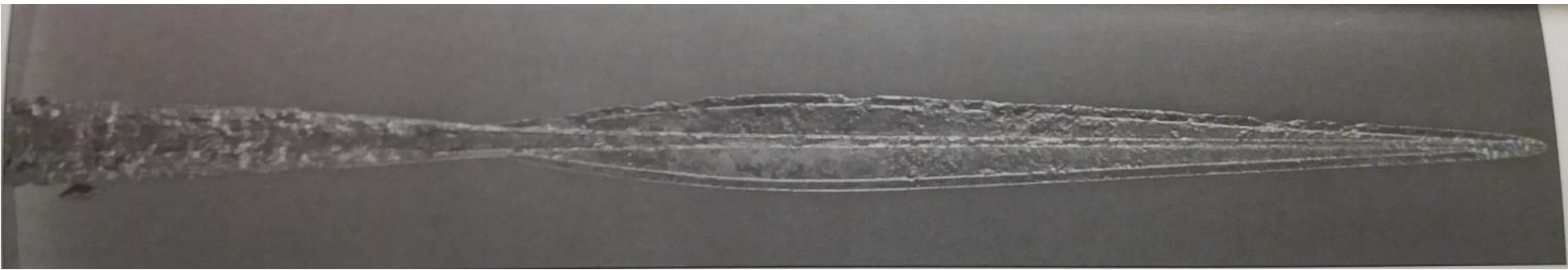
SPARTŠTÍ HOPLITÉ

Z obrázku je jasně patrná úroveň ochrany, kterou hoplitům poskytovala přilba, štít, kyrys a náholenice. Pokud se formace držela pohromadě, neměl nepřítel mnoho šancí zasáhnout nekryté místo.

SARÍSSA

- kol. 230 BC zavedena ve Spartě
- **dřevěná násada**
 - jasan
 - délka v této době ve Spartě 5-7 m,
 - průměr: 3,5 cm
- **přední hrot**
 - železo
 - délka 51 cm
 - hmotnost 1235 g
- **spojovací kloub**
 - železo
 - délka 17 cm
 - hmotnost 500 g
- **sauroter**
 - bronz
 - délka 44 cm
 - hmotnost kolem 1,1 kg

VÁLKA

- Jediné povolání Spartánů
- Se štítem či na štítě
 - *pygmé, pankration*
- Smrt synů Bojovali čestně?
 - Matka, co zabila svého syna
- Nízké počty Sp.
 - + perioikové (od 5. st. BC Lakedaimoné), heilóti, spojenci ...
 - Nikdy více jak 5 000 SP. v poli (+ stejný počet perioiků a heilótů)
- Nikdy nepronásledovali řeckého protivníka, který ustupoval, ale kdo ne, ty zabíjeli
 - Poté každý raději ustoupil
 - X *timé*

ORGANIZACE SPARTSKÉHO VOJSKA VOJSKA 1/2

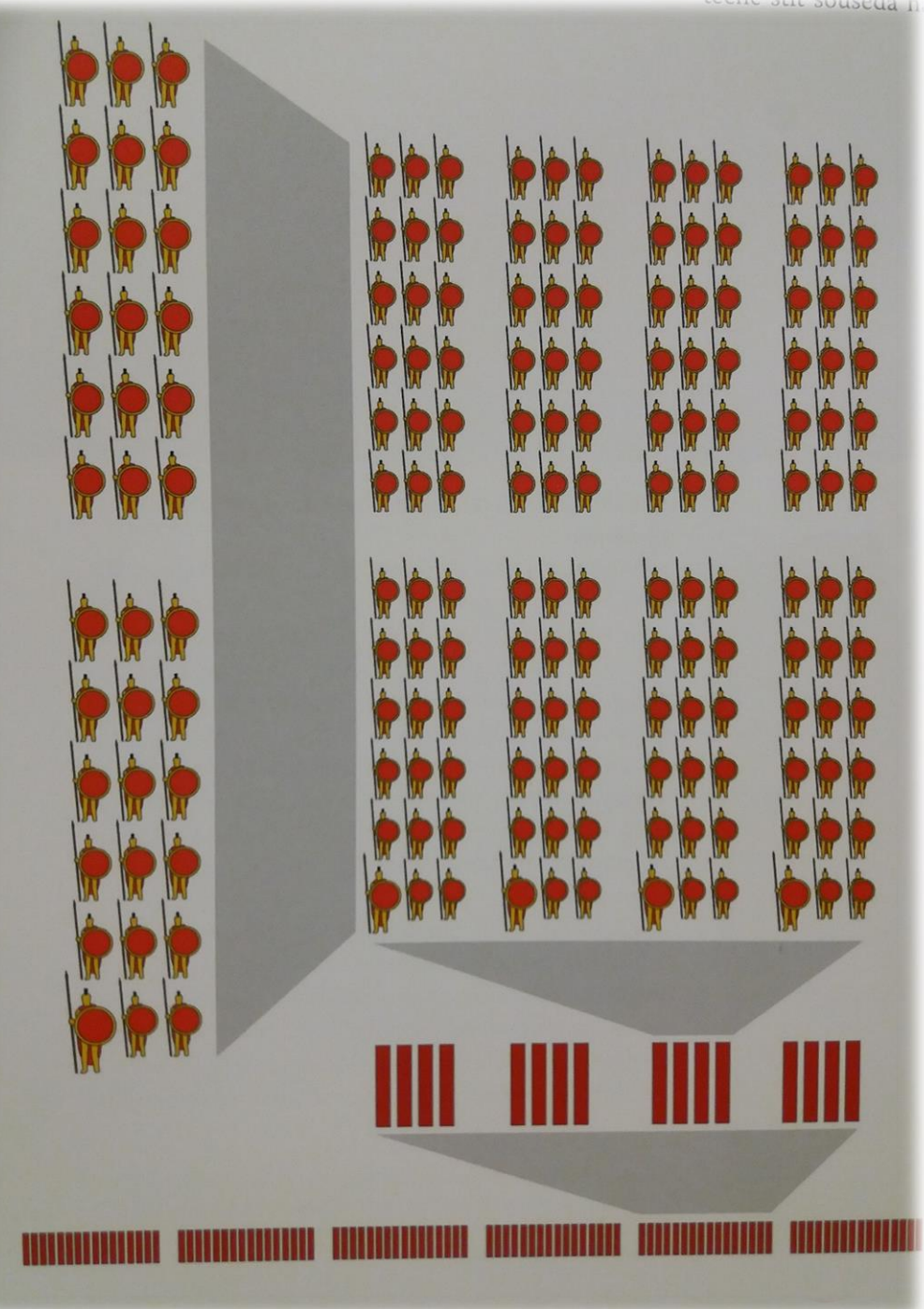
- **Starší dělení:**
 - org. vojska dle:
 - 3 *fýl*: Pamfýloi, Hylleis, Dymánes
 - 27 *frátrií* (9 v každé *fýle*)
- **Nový systém** (snad konec 7. stol. BC):
 - 5 vesnic, *óbai* (nahr. *fýly*)
 - 1 *óba* poskytovala 1 *lochos* (voj. oddíl)
 - snad do 5. stol. BC *triákás*, třicítka
 - *enómotia* = asi 60 mužů, přísaha
- **5 lochů**
 - Roty po 512 mužích
- 1 *mora* = 4 *pentékostie*
 - Čety po 128 mužů
- 1 *pentékost* = 4 *enómotie*
 - Družstva po 32 mužích
- 1 *enómot* tvořil na bojišti obdélník 4 mužů do délky a 8 do hloubky
 - --- 1 *mora* = linie 64 mužů
- **Královská garda**
 - Celkem 2 po 300 mužů

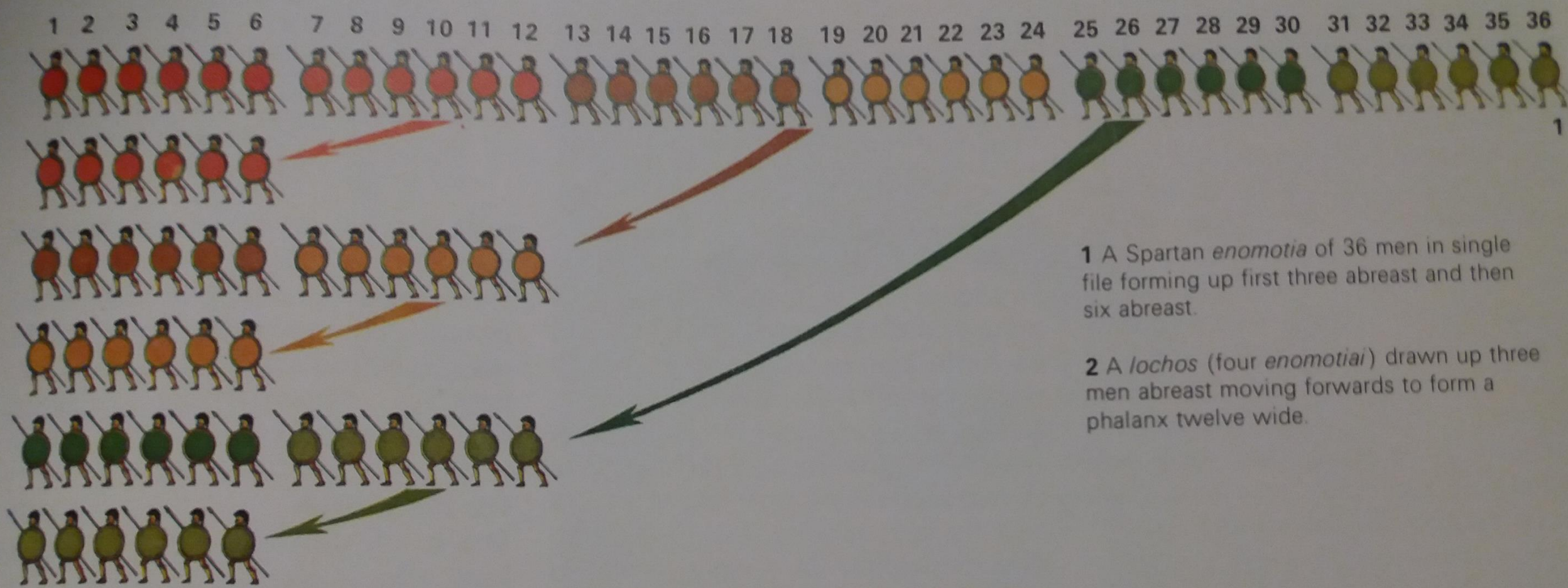

ORGANIZACE SPARTSKÉHO VOJSKA VOJSKA 2/2

- 424 BC --- zavedení jízdy
 - 6 setnin *morai* po 100 koních = 2 eskadrony
- Dělení v době spartské hegemonie:
 - Vojsko – 6 *mor*
 - po 576 mužích + 1 setnina jízdy
 - 1 *mora* – 1 *polemarchos*
 - 1 *mora* = 4 *lochy*
 - 1 *mora* = 8 *pentékostyí*
 - 1 *mora* = 16 *enómotií*
 - 1 *enómotie* – 36 mužů
 - *Mory* se střídaly v zajišťování lakedaimonských posádek za hranicemi Sparty
 - Upuštěno od **principu rekrutace 5 lochů z 5 vesnic** (1 loch z 1 vesnice)
 - Zničení 1 lochu na výpravě by mělo nedozírné demografické důsledky
 - Po **Leuktrech** nebyl více zmiňována *mora*
 - Dělení vojska na 12 *lochů* (polovina z doby před Leuktrami) **po 371 BC**, nejasné

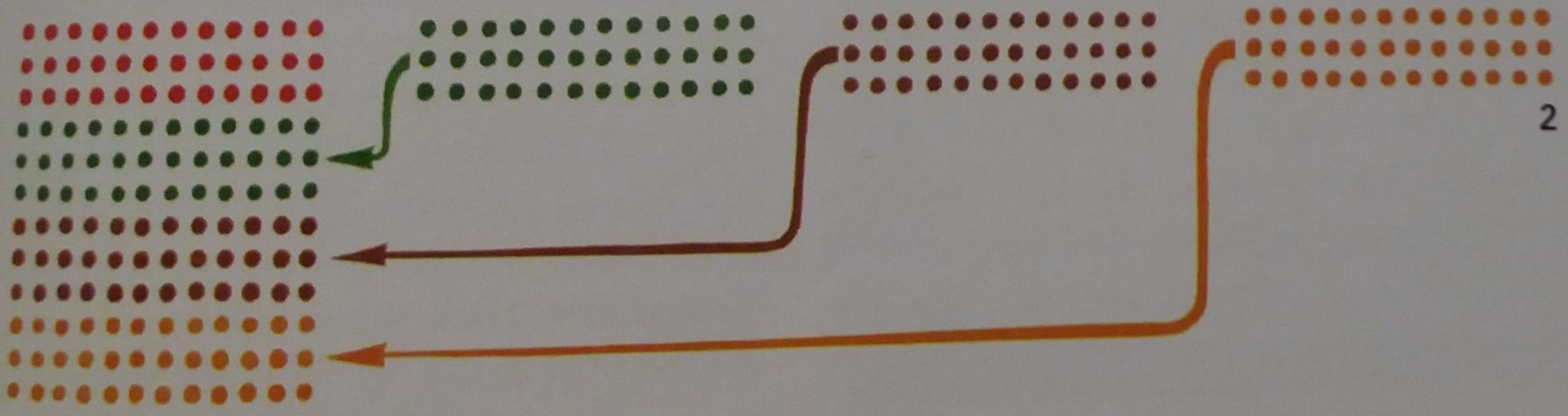

1 A Spartan *enomotia* of 36 men in single file forming up first three abreast and then six abreast.

2 A *lochos* (four *enomotiai*) drawn up three men abreast moving forwards to form a phalanx twelve wide.

P = pentekonter E = enomotarch

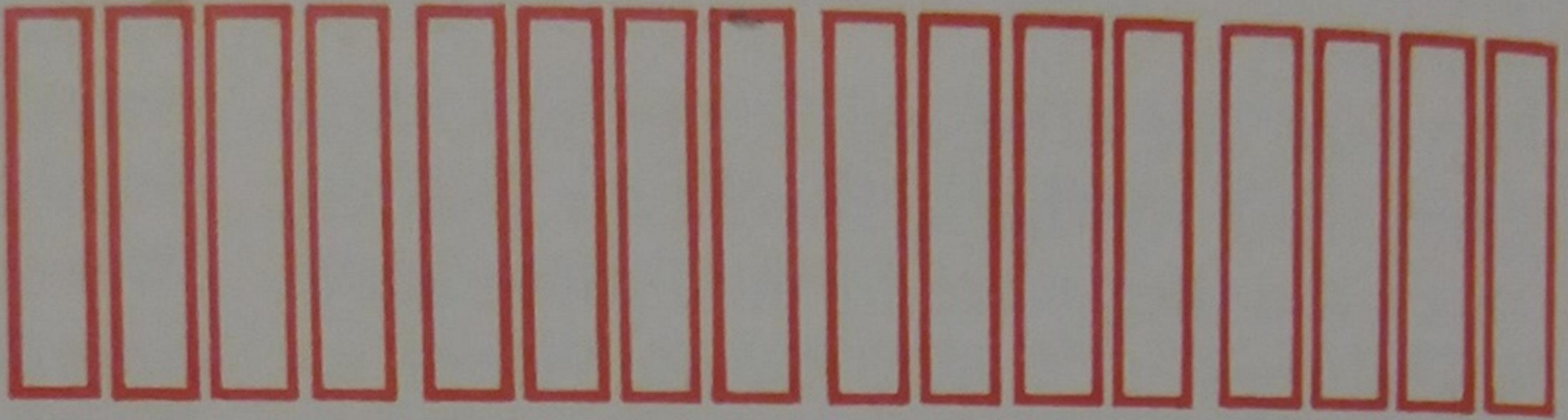
Spartan army = 6 morae

King

40

3

1 Mora

Polemarch

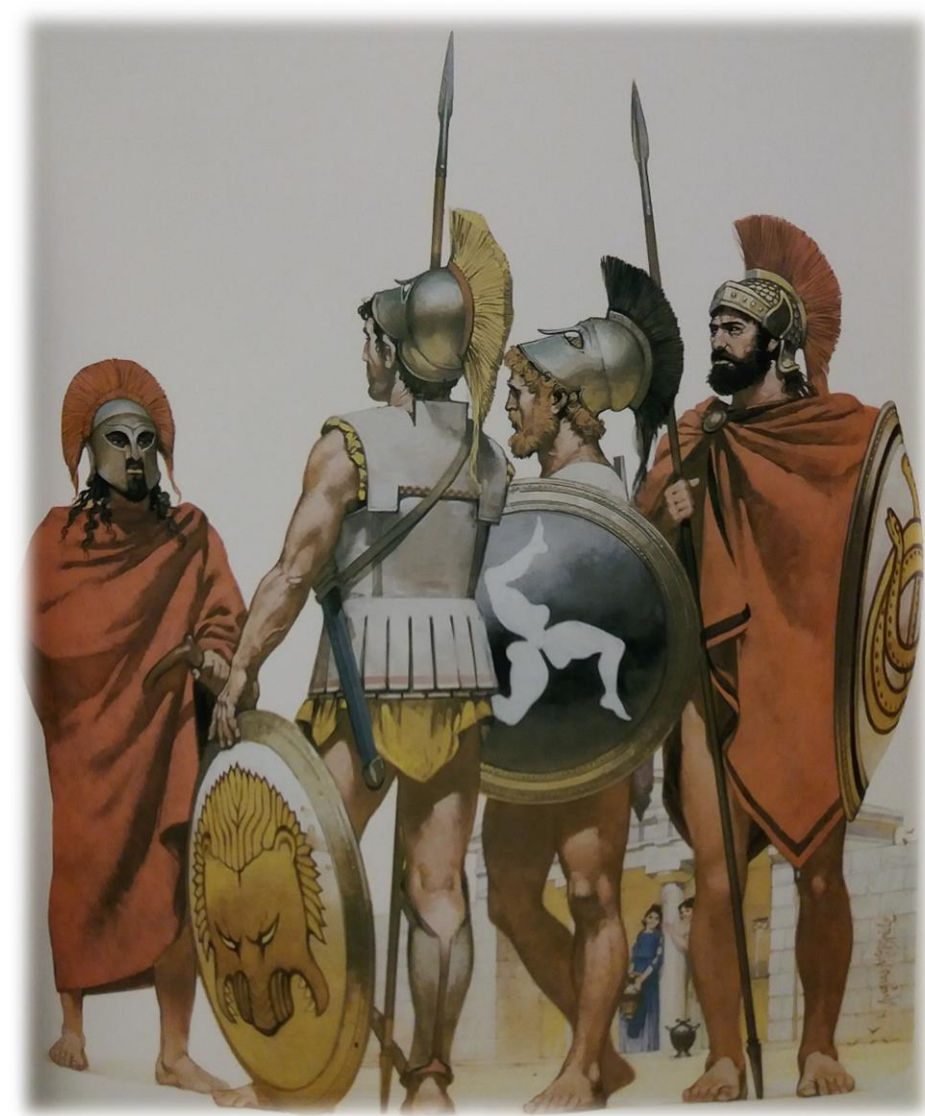
VOJENSKÉ VÝPRAVY

- **Mobilizace** vyhlášena efory
- Účast 1 **krále** a 2 **eforů**
- Král, který vedl tažení provedl **obět' Diovi Vůdci** (Zeus Agétór) a dalším bohům
 - Příznivost oběti = **ohňonoš** vzal oheň z oltáře a vedl výpravu na hranice
- Na hranicích král **obětoval** Diovi a Athéně
 - Obětí se účastnil král, eforové, polemarchové, velitelé lochů, pentékostérové, *stratiarchai*, velitelé trénu i oddílů spojenců
- Poslech **Tyrtaiových** básní
- **Ohňonoš** dále vedl vojsko v doprovodu obětních zvířat
 - Stádo ovcí vedené kozami zvanými *katoiadás*
- Před králem postupovali jen **skirítové** a průzkumní jezdci

VOJENSKÝ TÁBOR

- Král vybíral místo a čas
- Kruhový tvar
- Hlídky vně i uvnitř
 - Hlídání spojenců a otroků
 - Jízdní hlídky v okolí na výšinách
 - Noční hlídky nepřátel – skirítové
- Ráno a večer atletika – **nutnost** cvičení a posilování těla
 - pozitivně působilo na jejich sebevědomí
 - pocit větší volnosti než nepřítel
 - „nesmí se ovšem chodit ani běhat dál, než kolik místa zaujímá mora, aby se nikdo nedostal příliš daleko od zbraní“ (Xenofón)

VOJENSKÝ TÁBOR 2/2

▪ průběh:

- ranní cvičení
- kontrola
- snídaně
- střídání hlídek
- činnosti spojené s výpravou
- kontrola a pohov
- druhé (večerní) cvičení
- večeře
- zpěvem k poctění bohů
- Tyrtaiovy písně (soutěž o porci masa)
- ulehnutí se zbraněmi vedle sebe ke spánku (v *syskénoi*)

v době míru cvičili Spartané **2x denně** – před snídaní a před večeří **X**
v době války zpravidla jednou denně **X** výpravy

„VÁLKA PRO NĚ BYLA ODPOČINKEM“

STATHIMOS

- plná zbroj
- 27,5 km
- za den i 45 kilometrů
 - 5,6 km/h
- 490 př. Kr.
 - Za 2-3 dny asi 225-250 km
- chlapci museli mít ruce v plášti, mlčet a dívat se pouze před sebe, neohlížet se po ničem. *„Jejich hlas uslyšíš řidčeji než hlas kamenných soch, jejich pohled zachytíš řidčeji než pohled soch bronzových; připadá ti takřka, že jsou cudnější než nevěsta ve svatební ložnici“* (Xenofón)

KÓTHÓN

- přeprava v proutěných koších (*gylios*)

DOPROVOD

▪ Heilóti

- Kleomenés 494 BC (bitva u Sépeie)
 - Zapálení posvátného háje a zbičování kněze od heilótů
- Eurytos – Thermopyly
- 1 heilót doprovázel 1 hoplítu
 - Nesení štítu ...
- Někdy účast v bitvě
 - Plataje 5 000 Sp. + 35 000 heilótů (7 na 1 hoplítu), následně vysláno 5 000 hoplītů-perioiků
- Za službu na bojišti někdy svoboda
 - Př. 424 BC s Brásidem do Thrákie --- 421 BC po návratu svoboda
- Někteří dokonce jako *harmostai*
- Za **thébského vpádu** do Lakónie vyhlášena svoboda pro heilóty, kteří vstoupí do vojska --- 6 000 lak. h.

▪ Neodámódové

- Osvobození heilótští hoplité
- S heilóty z Brásidova tažení dostaly statky a půdu v Lepreu u hranic s Élidou – později účast v bitvě u Mantineie (418 BC)
- Obě tyto skupiny byli spíše lakónští heilóti než messénští

▪ Perioikové

- Ve vojsku své oddíly
- Od 5. stol. BC (zemětřesení) zařazení mezi Sp. a název Lakedaimoňané

SBOROVÝ ZPĚV

- důležitá součást pochodů, svátků, ...
- i dospělí Spartané
- podněcovat mládež k hrdému sebevědomí a vychovávat ji k úctě ke starším válečníkům

Sbor starších mužů:

„Kdysi jsme bývali mladí a stateční, silní“

Sbor mladších mužů:

„Tací jsme nyní my. Chcete-li, pojd'te se přesvědčit!“

Sbor chlapců:

„My ale budeme o mnoho zdatnější!“

ZPŮSOB VEDENÍ BOJE

- Organizace v předávání rozkazů
 - Král předal rozkazy *polemarchům*, ti *lochágům*, ti *pentékostérům*, ti *enómotarchům*, ti nakonec své *enómotii*
- Později proměna
 - Pausaniás svolal r. 395 BC *polemarchy* a *pentékostéry*
 - Agésiláos svolal r. 390 BC *polemarchy*, *pentékostéry* a velitele spojenců
 - ---- *lochagové* a *enómotarhové* měli tehdy snad nižší postavení
- Postup před bitvou:
 - při přiblížení nepřítele obětování kozy Artemidě,
 - každý voják si měl vzít věnec a byla zahrána óda na Kastora,
 - zpěv krále a ostatních bojové písně (1 z Tyrtaiových),
 - pochod za zpěvu písní a hry píšťal,
 - pro udržování kroku, linie a formace
 - častý útěk nepřátel v tomto momentě
 - signály dávány trubkou
 - v táboře hlasatelem

**ΡΟΜΝΙΚΥ ΒΙΤΕΪΣΤΒΙ
TROPAION
(τρόπαιον)**

HARMOSTAI

- Velitelé vojenských posádek
- Vojenští úředníci

DALŠÍ JEDNOTKY

■ Jízda

- 2. pol. 5. stol. BC
- Ne moc kvalitní
- Později žoldnéři
- 400, poté 600 (4/ 6 mor)
 - Velel *hipparmostés*
 - *Mora* – 2 *úlamoi* po 50 jezdcích
 - 10 zástupů po 5 jezdcích
 - = *pempas* – pětká (vel. *pempadarchos*)
 - 2 zástupy dekás (velel *dekadarchos*)

■ Skirítové

- 600 v 6 *morách*
- S průzkumnou hlídkou jako předsunutá hlídka
- V noci střežili okolí tábora a nepřátele
- Lehkooděnci

■ Peltasté

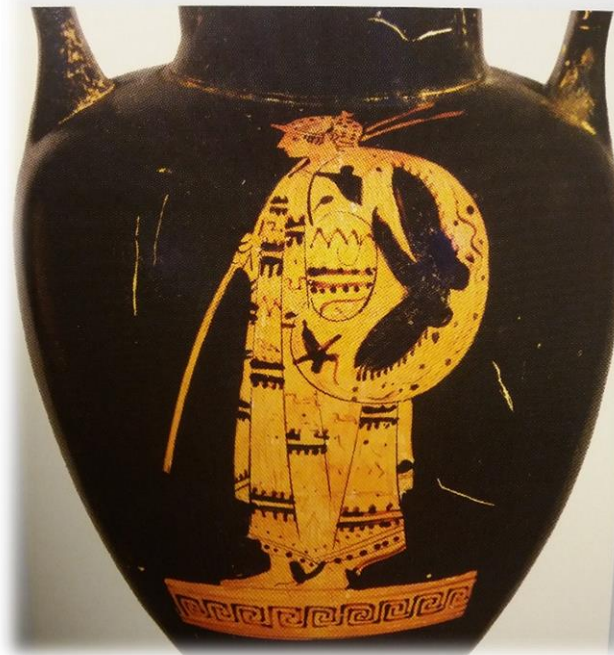
- Lehkooděnci
- Většinou žoldnéři
- Po Leuktrách úkoly skirítů
- Mohli jimi být i krétští lučištníci (ve 4. stol. BC)

■ Lučištníci

- Opovrhování (viz. př. Sfaktérie)
 - „Vřeteno mělo velkou cenu, kdyby dokázalo rozeznat, kdo je statečný.“

■ Heilóti

- Čapky a oděv ze zvířecích kůží
 - Typické pro lehkooděnce a chudší obyvatelstvo

VIDEO

- <https://www.youtube.com/watch?v=EL3-GpZQdS4>
- <https://www.youtube.com/watch?v=uVrhvcQm9Qw>
- <https://www.youtube.com/watch?v=C8-t8qXqTOI>
- <https://www.youtube.com/watch?v=QZ6vO59LoAg>
- <https://www.youtube.com/watch?v=YCIvxdQNBhw>

LITERATURA

- Cornelius Nepos, *Životopisy slavných vojevůdců*
- Hérodotos, *Dějiny*
- Pausanias, *Cesta po Řecku*
- Plútarchos, *Životopisy slavných Řeků a Římanů*
- Xenofón, *Anabáze*
- Xenofón, *Lakedaimonská ústava*

- Brouwers, J., *Henchmen of Ares*
- Dougherty, M. J., *Válečníci starověku 3000 př. n. l. – 500 n. l.*
- Featherstone, D., *Válečníci a války ve starověku a středověku*
- Hackett, J., *Warfare in the Ancient World*
- Kagan, D., Viggiano, G. F., *Men of Bronze: Hoplite Warfare in Ancient Greece*
- Middleton, H., *Ancient Greek War and Weapons*
- Sekunda, N., *Greek Hoplite*
- Sekunda, N., *Spartan Army*
- Sekunda, N., *Warriors of Ancient Greece*
- Wees, H van, *Greek Warfare*
- Wright, A., *War and Warfare*

